

Františkovy Lázně, 28. listopadu 1974

Mileno,

teď je vskutku velmi vhodná doba – z mého stanoviska – na čtení i psaní dopisů. A tak neváhám a hned se do toho pouštím. Děkuju za jablíčka! A dopis i příloha mne moc potěšily.

Ty Jakubovy úvahy, které se tak přibližovaly vlastním Vaším úvahám, „jestli vůbec má cenu se stát farářem se souhlasem, jestli o to teď stojíte“, nechtě představují začátek. Samozřejmě cítím jistou odpovědnost alespoň v jeho záležitosti, dokonce jsem došel tak daleko, že jsem jeho příchod do Vrsovic nepovažoval za zcela vyloučený, protože tu byla možnost, že hlavní je místní tlak, aby odešel. Teď se však zřetelně ukázalo (a stejně tak u Honzy), že tomu tak není. Myslím, že ten pokus stál za to, aby se to ukázalo. A pokud bych měl volit mezi funkcí pomocného dělníka a mezi funkcí kvalifikovanější, pak bych principiálně byl spíš pro první možnost. Rovněž z toho důvodu, aby se „zřetelně ukázalo“, jak věci stojí. Ovšem musí to být ta jistota, že to není žádné sebemrškačství nebo vůbec zkreslování skutečnosti. To, že jsme postaveni na okraj společnosti (a strkáni za okraj), je dost cenná věc jednak pro nás, ale zejména pro to, aby se „ukázalo“. Myslím, že naším posláním je teď především „služba pravdě“: byli jsme dokopáni až tam, kde tím posledním, co nám už nikdo vzít nemůže, je právě tato služba, tj. to, co podle jeho vlastního pojetí tvořilo obsah života Ježíšova (na to se narodil, na to přišel, aby svědectví vydal pravdě). Já si myslím, že nejhorší na tom, že lidé jako my by měli bezbolestně a chytrácky proklouznout těmito lety, by byla ta prolhanost celého našeho života. Já prostě nemohu uvěřit, že bychom s čistým svědomím mohli dnes vykonávat ne pouze zaměstnání, ale vskutku „povolání“, jako by se nechumelilo. Ne že bych to nechtěl, ne že bych o to „nestál“ – ale nemělo by to právě „cenu“, nebo hůř: byl by to podvod. Podváděli bychom sami sebe a podváděli bychom druhé. Uvědomil jsem si to mnohokrát při různých příležitostech, naposledy zejména při krátkých hovorech (osobně i telefonem) s Jirkou Holým. Prostě bych nechtěl a nemohl být na jeho místě; nechtěl a nemohl bych se stále znovu přesvědčovat, že to, co přese všechno kolem přece jenom dělám, má nějakou cenu, vždyť to uzdravuje nemocné děti! – no ne? atp. Cítil jsem se při vši nejistotě vlastní a obavách o nejbližší v podstatě na správném místě tenkrát před třemi roky na západ od Prahy. Pochopitelně, člověk si to nemůže sám naordinovat, nemůže se do průšvihů nějak cílevědomě vrhat, ale když dlouho žije v klidu, musí se ptát, kde je chyba. Já jsem alespoň už nějakou dobu byl zase velmi nervózní, protože někde chyba byla. Mám teď dojem, že byla napravena. Čtu si teď po letech zase ve Steinbeckovi (*Hrozny hněvu*, loni vyšel znovu překlad; kdysi jsem to četl jenom v originále); a tak dovol citát: „Kázání je, abych tak řek, takovej zvláštní hlas – kázání je takovej jistej způsob koukat na věci. Kázání je dobry pro lidi, dyž nás za to chtěj zabít.“ (str. 105, Čs. spisovatel 1973) Tak to je řečeno až moc silně, moc dramaticky. Ale něco na tom je: já vidím kolem sebe spoustu lidí, kteří by si ohromně ulevili, kdybych někde dostal slušnej flek za nákej průměrnej nebo lehce podprůměrnej plat a kdyby se to všechno dalo zas tak nějak „do pořádku“. A proto neopomínám všem, kdo se ptají, zdůrazňovat, že v pořádku to je právě teď. A opravdu se mi to zdá; nechci, vůbec nemám v úmyslu svou situaci nějak dramatizovat a vyšperkovat pro nějakou reportáž nebo nějaké jiné „vedení na scénu“ – to už by mi právě připadalo nevěrohodné. Ale takhle to o něčem svědčí – a já jsem (chci být) vždycky první, kdo se snaží vyzkoumat, o čem to vlastně svědčí, to, co se se mnou děje. A ptám se, zda to vydává svědectví pravdě, nebo něčemu jinému. Nedovedu si představit, jak by má situace mohla cosi významného a pravdivého dosvědčovat, kdyby se mi teď najednou snadno žilo. – Tak vidíš, místo abych povídal o tom, cos mi psala, zpovídám se z toho, co si myslím o sobě. Ale ono to je hrozně těžké, chtít promluvit smysluplně, a ne hluše a prázdně do situace druhého člověka; je to těžké právě proto, že vnějšně to je tak snadné.

To platí samozřejmě právě také o Vašem potenciálním a zčásti už realizovaném stěhování. Obecně vzato je jasné, že dříve nebo později musíte odejít; už taky proto, že byste museli (nebo alespoň měli)

odejít i ve zcela normální situaci. Honza celým svým vnitřním ustrojením patří jinam než na venkovský sbor jako farář. To jsem cítil vždy a víckrát už jsem to řekl. Máte-li právě teď pocit, že Váš další pobyt v Prosetíně už není funkční, tak je správné „nerozptylovat se žádnými pochybnostmi“, jak píšeš. A s tím, že „farářství jako takové“ se stalo něčím vysoce problematickým obecně (a dodal bych: a že zvláště postup Syřady a asi většiny církve nebo alespoň presbyterů tu problematickost vyostřují a proměňují v karikaturu a prototyp toho, čemu Kierkegaard říkal „dělat si blázny z Boha“), naprosto souhlasím; co uvádíš v retrospektivě o Honzově aktivitě mimosborové, správně osvětluje jak situaci samotnou, tak jeho vlastní vnitřní tendence. A já sám považuji okolnost, že si nedovedeš představit odchod z Prosetína spojený s perspektivou, že se zase do církevního života vrátíte, za velmi podstatnou; a souhlasím. Nemyslím ovšem, že by snad bylo zapotřebí tuto možnost zásadně a předem vyškrtnout z bohatého (snad) rejstříku budoucnosti. Co je však zapotřebí, to je vědomě se zbavit vazeb na to staré. Prostě nechtít se „vracet“, nejit do budoucnosti s fixovanými schématy očekávání něčeho, co tu už bylo a co dobře známe. Prostě a dobře: nesmíme si před svými odchody udělat obrovský ranec ze své minulosti a táhnout ho pak s sebou do neznáma. (Já alespoň má tu zkušenost (a Heda by Ti to určitě potvrdila, kdybys to ovšem měla zapotřebí), že si svůj ranec naplním vždycky znovu a velmi snadno v každé době.) Člověk má tendenci se „vracet“, když je unavený roztřesený, „ochromený“; úplně chápu, že máš „poslední dobou silnější pocit odpovědnosti“, jak píšeš, protože Honza asi vším dohromady dost unavený byl a je. Ale mám zkušenost, že to je jen do té chvíle, kdy se člověk konečně odlepí z toho místa, kde uvázl. To je ta sevřenost tím, co je tu, co je dáno, co se nakupilo vedle nás a na nás. To nikdy není nic pouze vnějšího; nejvíc je člověk unaven a ochromen tím, že u toho všeho zůstává a chce zůstat jeho srdce. A proto je třeba (i když to bolí a člověka přepadají zrádné myšlenky, že to je třeba nesprávné, že to je „krach, omyl, opuštění pozic a prohra“ – což vše provázelo, jak píšeš, odchod Honzy Dusa i Vlastíka Slámy) se prostě odtrhnout, neobracet se zpět a vyjít kupředu, aby všechno zůstalo za námi. Krach a prohra je jenom tam, kde jsme k tomu přivázáni, kdy to nenecháme za svými zády. Vždyť co by jinak byl větší krach, než sloužit jako zločinec na kříži? Ale všemu je třeba dát příslušné místo, zařadit to tam, kam to náleží – a jít! Jít kupředu; neometat se pořád kolem těch šuplat, kam jsme zastrkali to všechno, na čem nám nějak (a třeba sebevíc právem) záleželo.

Ovšem má to ještě jeden háček. A to si uvědomuju, když čtu ta Tvá slova, že jde i o „cosi, co jako by viselo ve vzduchu“, a když čtu, jak cituješ Jendu Dusa o pachu Spolany „jako na okraji sopky“. Jakub a ještě snad víc Kája mají asi tento dojem také a hlavně mají trochu dojem, že by to mohl být dostatečný důvod k takovému docela pragmatickému „abrahamovskému“ vyjití. A já právě v téhle věci jsem pozoruhodně (tj. míním, pro sebe pozoruhodně, obvykle tomu tak nebývá) nerozhodný a na rozpacích. Nezdá se mi to. Věčně posuzováno ovšem nelze vyloučit, že sopka opravdu začne pracovat. Ale to přece není to podstatné. Lot neměl odejít, protože Sodoma a Gomora měly být zavaleny kamením a lávou a popelem. Abraham nebydlel v Sodomě ani v Gomoře, a měl odejít také. Nejde o to, co dělají nebo nedělají sopky, ale o něco jiného. A tady se vracím k tomu, co jsem psal na začátku. Jakou službu pravdě, jaké svědectví pravdě by vydal ten, kdo by „vyšel“? Nedovedu si představit, že bychom mohli dělat něco jiného než přidat svůj hlásek k tomu všeobecnému vytí; nemohli bychom si dovolit tolik nonkonformismu, aniž bychom se stali čímsi exoticky apartním a tím zhola bezzubým. Náš hlas by byl bez kořenů. Mám ten dojem, že svými kořeny jsme pevně spjati s půdou kdesi na úpatí sopky. A „staré stromy se nepřesazují“ (Sáša Kliment). Takže to „vycházení“ je něco jiného (to „pravé vycházení“).

Tak se měj dobře!

Zdar!

Láďa

Pozdrav a velký díky Mirkovi!

P.S.: Honza je pytlík - nenapsal brněnskou adresu. A tak nedostane dopis žádný - a basta!